

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2023 m. gruodis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 29 straipsnio, 214 straipsnio 3 dalies taikymas	4
<i>Dėl turto konfiskavimo, išieškant konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 28 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl teisės į būtinąją gintį</i>	4
BK 72³ straipsnio taikymas	5
<i>Dėl išplėstinio turto konfiskavimo</i>	5
BK 184 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl tyčios iššvaistyti turtą</i>	5
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	6
BPK 7 straipsnio, 255 straipsnio 1 dalies, 256 straipsnio nuostatų laikymasis	6
<i>Dėl aktyvios teismo pozicijos ir kaltinimo keitimo</i>	6
BPK 10 straipsnio, 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio, 51 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis	8
<i>Dėl teisės dalyvauti teismo posėdyje</i>	8
<i>Dėl teisės į gynybą užtikrinimo</i>	8
BPK 20 straipsnio 4 dalies nuostatų laikymasis	10
<i>Dėl privataus asmens veiksmų pripažinimo provokacija</i>	10
III. CIVILINĖS BYLOS	11
Daiktinė teisė	11
<i>Dėl subjektų, turinčių teisę reikalauti nustatyti servitutą teismo sprendimu</i>	11
Prievolių teisė	12
<i>Dėl draudiko reikalavimo atlyginti žalą</i>	12
Statybų teisė	13
<i>Dėl sprendimo nugriauti gyvenamąjį namą, esantį draustinio pakraštyje</i>	13
Vartotojų teisių apsauga ir gynimas	14
<i>Dėl teisinių pasekmių taikymo pripažinus sutarties sąlygą nesąžininga</i>	14
Civilinio proceso teisė	15
<i>Dėl apeliacinio proceso ribų ir draudimo priimti siurprizinį sprendimą</i>	15
Vykdyimo procesas	16
<i>Dėl baudos padidinimo už teismo sprendimo nevykdymą</i>	16
<i>Dėl išieškojimo iš skolininko, kai vykdymo proceso metu skolininko turtą paveldi valstybė</i>	16
<i>Dėl išieškojimo iš nuteistojo sąskaitos</i>	17
Viešieji pirkimai	18
<i>Dėl viešojo pirkimo sutarčių keitimo</i>	18

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 29 straipsnio, 214 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl turto konfiskavimo, išieškant konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo pripažintas kaltu padaręs ANK 214 straipsnio („Prekių (krovinių) gabenimas be dokumentų“) 3 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą, už šį nusižengimą jam paskirta bauda ir administracinio poveikio priemonė – turto (prekių) konfiskavimas, išieškant konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą. Administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovo teigimu, ši administracinio poveikio priemonė buvo paskirta nepagrįstai, nes gabenamas krovinyas administracinė atsakomybėn patrauktam asmeniui nepriklausė.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ANK 214 straipsnyje įtvirtinto administracinio nusižengimo subjektas yra asmuo, tiesiogiai transporto priemone gabenantis prekes (krovinių). Tai, kam priklauso gabenamos prekės (krovinyas), veikos kvalifikavimui pagal ANK 214 straipsnį įtakos neturi. Be to, ANK 214 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad už šio straipsnio 1–3 dalyse nurodytus administracinius nusižengimus privaloma skirti prekių (krovinių) konfiskavimą. Tai reiškia, kad už šį nusižengimą yra nustatytas imperatyvus įpareigojimas pažeidėjui skirti administracinio poveikio priemonę – prekių (krovinių) konfiskavimą. Nustatę, kad be reikalingų dokumentų gabenamos prekės (krovinyas) nuosavybės teise priklausė ne administracinį nusižengimą padariusiam asmeniui, o tretiesiems asmenims, teismai pagrįstai vadovavosi ANK 29 straipsnio 5 dalimi (2019 m. gruodžio 12 d. įstatymo redakcija), kurioje įtvirtinta, kad tais atvejais, kai konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismo ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančios institucijos (pareigūno) nutarimu iš pažeidėjo ar kitų šio straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų išieškoma konfiskuotino turto vertę atitinkanti pinigų suma.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovo prašymą atmetė ir apylinkės bei apygardos teismų nutartis paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-42-719/2023

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 28 straipsnio taikymas

Dėl teisės į būtinąją gintį

Nuteistasis nesutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimu nuteisti jį pagal BK 135 straipsnio 1 dalį už kito asmens sunkų sveikatos sutrikdymą. Kasatoriaus teigimu, jo veiksmai prieš nukentėjusįjį buvo atlikti įgyvendinant teisę į būtinąją gintį ir neperžengiant būtiniosios ginties ribų.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, norint taikyti BK 28 straipsnio nuostatas ir pripažinti veikoje buvus būtiniosios ginties požymį, baudžiamojoje byloje turi būti nustatytos aplinkybės, atitinkančios BK 28 straipsnyje keliamas sąlygas, susijusias su kėsanimusi ir gynyba nuo pavojingo kėsinosi. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad muštynėms, skirtingai nuo pavojingo kėsinosi, būdinga tai, kad abi pusės vadovaujasi agresyviais, puolamaisiais interesais ir smurtą naudoja ne gynybos, o puolimo tikslais, dėl to muštynėse nėra besiginančiųjų ir jų metu teisė į būtinąją gintį nekyla.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad baudžiamojoje byloje nustatyta, jog būtent nuteistasis inicijavo susitikimą su nukentėjusiuoju parke ir buvo nusiteikęs priešišškai dar iki susitikimo pradžios, o kilusių muštynių metu nuteistojo dūrius peiliu tris kartus nukentėjusiajam į kūną lėmė ne siekis

apsiginti nuo tariamo užpuolimo, bet pyktis nukentėjusiajam dėl prieš tai įvykusio konflikto telefonu ir jo tęsinio susitikus parke. Teisėjų kolegijos nuomone, byloje nebuvo pagrindo konstatuoti, kad susidarė būtinosios ginties situacija kaip atsakomybę šalinanti aplinkybė, nes nebuvo pavojingo, realaus ir akivaizdaus nukentėjusiojo kėsینimosi, nuo kurio galima būtinoji gintis.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas nuteistojo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248-495/2023

BK 72³ straipsnio taikymas

Dėl išplėstinio turto konfiskavimo

Kasaciniame skunde atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą asmens gynėjas nurodė, kad jo ginamajam priklausantis automobilis buvo konfiskuotas nenustačius visų būtinų sąlygų taikyti išplėstinį turto konfiskavimą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, taikant išplėstinį turto konfiskavimą, nepakanka nustatyti lėšų nepagrindimo teisėtomis pajamomis, o būtina nustatyti ir įtikinamais duomenimis pagrįsti, kad lėšos gautos būtent nusikalstamu būdu. Nei baudžiamieji įstatymai, nei teismų praktika šios aplinkybės nustatymui nekelia tokių reikalavimų, kokie keliami nusikalstamos veikos požymių nustatymui apkaltinamajame nuosprendyje, t. y. nereikalaujama nustatyti, kad konkreti pinigų suma ar konkrečios vertės turtas buvo gautas padarius konkrečią nusikalstamą veiką. Teisėjų kolegija nurodė, kad sprendimai dėl pajamų, gautų iš prekybos narkotikais, pinigų plovimo, korupcijos ar kitų sunkių nusikaltimų, konfiskavimo nebūtinai turi būti grindžiami tokio turto neteisėtos kilmės visišku įrodytumu, t. y. pagal principą „nesant pagrįstų abejonių“. Esant duomenų apie tokią nusikalstamą veiklą, neteisėtos turto kilmės įrodinėjimas gali būti grindžiamas ir didelės tikimybės principu, derinamu su savininko negalėjimu įrodyti, kad yra priešingai.

Aptariamoms baudžiamosios bylos atveju kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo įrodymų pagrindu padaryta išvada, kad automobilis buvo įsigytas už pinigus, kurie gauti asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės, dalyvavus nusikalstamoje veikloje (sistemiškai gabenant narkotinių medžiagų kontrabandą); byloje nebuvo nustatyta, jog lėšas automobiliui įgyti šis asmuo galėjo sukaupti iš teisėtų šaltinių.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-648/2023

BK 184 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl tyčios iššvaistyti turtą

Aptariamoje baudžiamojoje byloje buvo nuteisti du asmenys už svetimo turto iššvaistymą. Nuteistoji ir jos gynėjas kasaciniu skundu nesutiko su žemesnės instancijos teismų išvadamis dėl nuteistosios kaltės iššvaistant jos sugyventiniui priklausantį traktorių. Kasatoriai teigė, kad traktorius buvo parduotas nuteistajai apie tai nežinant, dėl to nesitarus su kitu nuteistuoju, todėl jos veiksmuose nebuvo tyčios.

Teisėjų kolegija nurodė, kad apžvelgiamoje byloje nustatyta, jog: nuteistosios sugyventinis išvyko į užsienį, o jam priklausančioje sodyboje liko gyventi nuteistoji, kuriai sugyventinis nurodė prižiūrėti paliekamą ūkį ir turtą; abu nuteistieji kartu su kitais asmenimis girtavo; vieną dieną nuteistasis paskambino asmeniui ir pasiūlė pirkti nuteistosios sugyventiniui priklausantį traktorių; pirkėjui sutikus, tą pačią dieną atvyko kitas asmuo ir traktorių iš sodybos išgabeno; traktorių išgabenti padėjo nuteistasis; išgabenant traktorių sodybos kieme, be kitų asmenų, stovėjo ir akivaizdžiai neblaivi nuteistoji; vakare atvažiavo pirkėjas, sumokėjo pinigus; jis bendravo su nuteistuoju ir dar

kitais asmenimis, iš kurių vienas surašė ir savo vardu pasirašė sutartį dėl traktoriaus pardavimo; nuteistoji tuo metu miegojo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad žemesnės instancijos teismai, pripažinę, jog žodinio nuteistųjų susitarimo parduoti traktorių nebuvo, kartu nenurodė, koku kitu būdu pasireiškė dviejų nuteistųjų susitarimas daryti bendrą nusikalstamą veiką; nuteistoji iš esmės traktoriaus pardavimo procese nedalyvavo (su traktoriaus pirkėju nebendravo nei nuteistajam tariantis dėl traktoriaus pardavimo, nei pirkėjui atvažiavus sumokėti už traktorių, nepasirašė sutarties dėl traktoriaus pardavimo, pinigų už parduotą traktorių negavo); žemesnės instancijos teismai skundžiamuose sprendimuose nenurodė, kaip nuteistoji, nedalyvavusi traktoriaus pardavimo procese, žinojo (galėjo žinoti) apie nuteistojo atliktus veiksmus parduodant traktorių ar kitaip suvokti, kad nuteistasis pardavė jos sugyventinio traktorių; tokių duomenų byloje nėra.

Teisėjų kolegijos vertinimu, išdėstytų aplinkybių kontekste vien to, kad būdama girta nuteistoji pasyviai stebėjo, kaip kitas asmuo iš jos sugyventinio sodybos kiemo išgabeno sugyventinio traktorių, nepakanka neginčijamai išvadai, jog nuteistoji suvokė, koku tikslu išgabenamasis traktorius, ir taip pritarė nusikalstamais pripažintiems nuteistojo veiksams. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad kitos žemesnės instancijos teismų nurodytos aplinkybės apie neatsakingą nuteistosios elgesį nesaikingai vartojant alkoholį, nesiorientavimą aplinkoje, leidimą nuteistajam naudotis sugyventinio automobiliu ir jokių priemonių nesiėmimą, kai šis automobilį apgadino, pirmiausia suponuoja neatsargią, o ne tyčinę kaltės formą. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuo 2023 m. birželio 1 d. galiojančioje BK 184 straipsnio redakcijoje nebeliko atsakomybės už turto iššvaistymą dėl neatsargumo. Kartu kasacinis teismas nustatė, kad žemesnės instancijos teismų išvados dėl nuteistosios kaltės formos yra dviprasmiškos ir prieštaringos. Teismai, pripažindami, kad nuteistoji nusikalto veikdama netiesiogine tyčia, nurodė, kad ji, turėdama ir galėdama suvokti daromos veikos pavojingą pobūdį, numatydama, kad dėl jos gali kilti turtinė žala, nors ir nenorėjo padaryti žalos, sąmoningai leido žalai kilti. Tokia žemesnės instancijos teismų nurodyta nuteistosios kaltės forma ir rūšis atitinka tiek netiesioginės tyčios, tiek neatsargios kaltės formų požymius. Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad žemesnės instancijos teismų išvados apie tyčinį nuteistosios veikimą kartu su kitu nuteistuoju iššvaistant sugyventinio turtą yra nepagrįstos, prieštarauja byloje nustatytoms aplinkybėms, dėl to byloje buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir nuteistoji nepagrįstai nuteista už turto iššvaistymą (BK 184 straipsnio 1 dalis).

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas baudžiamąją bylą nuteistajai, kaip nepadariusiai veikos, turinčios BK 184 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo požymių, nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285-697/2023

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 7 straipsnio, 255 straipsnio 1 dalies, 256 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl aktyvios teismo pozicijos ir kaltinimo keitimo

Apžvelgiamoje byloje asmuo buvo kaltinamas ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistas pagal BK 300 straipsnio 1, 2 dalis už tai, kad pagamino netikrą dokumentą. Nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad byloje surinktais ir teismo ištirtais įrodymais nebuvo įrodyta, jog šis asmuo suklastojo dokumentus, kurie buvo panaudoti sukčiavimo veikoms daryti, todėl jį dėl kaltimų padarius šias veikas išteisino. Kasaciniame skunde prokuroras teigė, kad BK 300 straipsnyje nurodytas nusikaltimas gali būti padaromas alternatyviomis veikomis ir byloje surinkti įrodymai patvirtina bei leidžia daryti vienareikšmę išvadą, kad išteisintas asmuo žinojo, jog savo namuose laiko netikrus, suklastotus dokumentus, ir suklastotą dokumentą realizavo, perduodamas jį savo bendrininkui. Šiuo pagrindu, pasak prokuroro, išteisintajam pateikto kaltinimo aplinkybes teismas turėjo pakeisti vadovaudamasis BPK 256 straipsnio nuostatomis.

Teisėjų kolegija nurodė, kad išteisinimas dėl dokumentų suklastojimo niekaip nėra susijęs su alternatyviaisiais BK 300 straipsnio 1, 2 dalių požymiais, suklastotų dokumentų laikymu, nes tai yra

atskiras BK 300 straipsnio 1, 2 dalyse nurodytos nusikalstamos veikos požymis. Išteisinimas dėl dokumentų suklastojimo ir suklastoto dokumento panaudojimo pripažinimas sukčiavimo nusikalstamos veikos požymiu nesukuria jokių teisinių prielaidų teismui tuo pagrindu atskirai kvalifikuoti veiką dėl suklastotų dokumentų laikymo. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad suklastoto dokumento laikymo aplinkybės nebuvo aprašytos išteisintajam pareikštame įtarime ir kaltinamajame akte. Teisėjų kolegijos vertinimu, prokuroras, matydamas, kad ikiteisminio tyrimo metu pareikšti ne visi nusikalstama veika apibūdinantys požymiai, privalėjo imtis įstatymo įtvirtintų priemonių šiam trūkumui pašalinti, tokią pareigą jam nustato Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnis, pagal kurį ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras. BPK 2 straipsnis nustato pareigą prokurorui, paaiškėjus nusikalstamos veikos požymių, imtis pagal savo kompetenciją visų įstatymo nurodytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika.

Šiame kontekste kasacinis teismas taip pat nurodė, kad teismo nešališkumo reikalavimas yra ir viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą teismą sudėtinių dalių. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal Konstituciją, be kita ko, jos 31 straipsnio 2 dalį, 109 straipsnio 1 dalį, teisinės valstybės, teisingumo principai suponuoja tokį teismo, kaip teisingumą vykdančios institucijos, modelį, kad teismas negali būti suprantamas kaip pasyvus bylų proceso stebėtojas ir kad teisingumo vykdymas negali priklausyti tik nuo to, kokia medžiaga teismui yra pateikta; teismas, siekdamas objektyviai, išsamiai iširti visas bylos aplinkybes ir nustatyti joje tiesą, turi įgaliojimus pats atlikti proceso veiksmus arba pavesti atitinkamus veiksmus atlikti tam tikroms institucijoms (pareigūnams), be kita ko, prokurorams.

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo bylą pagal kaltinime nustatytas aplinkybes ir inkriminuotų veikų požymius. Kaltinimas dėl suklastotų dokumentų laikymo nebuvo pateiktas, dėl šio klausimo nebuvo pateiktas ir apeliacinis skundas, taip pat pareikštas prašymas dėl kaltinimo išteisintajam keitimo bylos apeliacinio nagrinėjimo metu. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad naujai nusikalstamai veikai inkriminuoti reikėtų nustatyti šios nusikalstamos veikos požymį – suklastoto dokumento laikymą, o tam reikėtų byloje nustatyti faktines aplinkybes dėl tos veikos padarymo laiko ir vietos. Šių esminių faktinių bylos aplinkybių nustatymas galimas tik atlikus bylos aplinkybių tyrimą. Tokiu atveju teismui, nagrinėjančiam bylą pagal nuteisto asmens apeliacinį skundą, reikėtų laikytis aktyvios, valstybinį kaltinimą palaikančios pozicijos, o tai, teisėjų kolegijos vertinimu, prieštarautų BPK 7 straipsnyje įtvirtintam rungimosi principui, nustatančiam, kad bylos teisme nagrinėjamos laikantis rungimosi principo, todėl aktyvi teismo pozicija baudžiamojo proceso metu negali pažeisti reikalavimų teismui būti proceso metu nešališkam ir nepriklausomam. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo nešališkumo ir aktyvumo procese reikalavimai yra apibrėžiami rungtyniško proceso forma, šiame procese kaltinamojo gynybos interesams atstovauja jo gynėjas, o valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras. Teismas pagal konstitucinę jurisprudenciją privalo būti aktyvus, tačiau jokia būdu ne nešališkumo sąskaita, priešingu atveju būtų pažeidžiamas rungtyniško proceso principas ir reikalavimas teismui būti nešališkam, jei pagal teismo iniciatyva pakeistą kaltinimą tas pats teismas priimtų ir apkaltinamąjį nuosprendį nuteistajam. Ši procesinį veiksmą, prašymą dėl kaltinimo pakeitimo – suklastoto dokumento laikymo bylos proceso metu turėjo pateikti valstybinį kaltinimą palaikęs prokuroras.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal nuteisto asmens skundą ir jį išteisindamas dėl kaltinime nurodytų dokumentų suklastojimo bei nekeisdamas kaltinimo dėl suklastoto dokumento laikymo, esminių baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų nepažeidė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-263-697/2023

BPK 10 straipsnio, 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio, 51 straipsnio 3 dalies nuostatų laikymasis

Dėl teisės dalyvauti teismo posėdyje

Kasaciniame skunde asmuo, kuriam byla nutraukta, teigė, kad jis neturėjo galimybės dalyvauti teismo posėdyje ir išdėstyti savo argumentų nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, nes apie posėdį sužinojo tą pačią dieną gavęs neregistruotą laišką.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BPK 322 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, jog posėdyje dalyvauja prokuroras ir gynėjas. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad dalyvauti teismo posėdyje turi teisę nuteistasis, išteisintasis, asmuo, kuriam paskirtos ar nepaskirtos priverčiamosios medicinos priemonės, jų atstovai pagal įstatymą, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai. Šių asmenų, jeigu jiems buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, neatvykimas nekliudo nagrinėti bylos (BPK 322 straipsnio 2 dalis). Taigi iš šių nuostatų išplaukia, kad teismas privalo įsitikinti, ar turintiems teisę dalyvauti apeliacinės instancijos teismo posėdyje asmenims buvo laiku ir tinkamai pranešta apie bylos nagrinėjimą.

Apžvelgiamoje byloje apeliaciniame skunde asmuo, kuriam byla nutraukta, nurodė, kad pageidauja, jog skundas būtų nagrinėjamas žodinio proceso tvarka, o apeliacinės instancijos teisme jis sau atstovaus pats. Teisėjų kolegijos vertinimu, toks apeliacinio skundo prašymas apeliacinės instancijos teisme nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka ar noras pačiam sau atstovauti gali rodyti, kad šis asmuo pageidavo dalyvauti apeliaciniame procese ir pats ginti savo teises.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal BPK 324 straipsnio 1 dalį, įžanginėje posėdžio dalyje teisėjų kolegijos pirmininkas patikrina, kas atvyko į posėdį, ar apie bylos nagrinėjimo laiką buvo pranešta asmenims, nurodytiems BPK 322 straipsnyje. Iš bylos medžiagos matyti, kad apžvelgiamoje byloje įžanginėje teismo posėdžio dalyje teismo posėdžių sekretorė pranešė, jog į teismo posėdį yra atvykę prokuroras ir asmens, kuriam byla nutraukta, gynėjas. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nutarė bylą nagrinėti, nes tam nėra procesinių kliūčių, apie posėdžio vietą ir laiką asmeniui, kuriam byla nutraukta, buvo pranešta tinkamai ir laiku, prašymų atidėti bylos nagrinėjimą negauta. Kasacinio teismo vertinimu, tokia posėdžio eiga ir teisėjų kolegijos sprendimai neatitiko BPK 322 straipsnio 2 dalies ir 324 straipsnio reikalavimų, neužtikrino asmens teisės į teisingą teismą ir teisės į gynybą principų laikymosi bei neatitiko Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų taikant apelianto dalyvavimą teismo procese reglamentuojančias nuostatas.

Iš byloje esančių dokumentų matyti, kad pranešimas apie paskirtą posėdį buvo išsiųstas, tačiau byloje nėra informacijos, ar asmuo, kuriam byla nutraukta, šį pranešimą gavo. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad vien formalus pranešimo išsiuntimas, neturint duomenų, jog proceso dalyvis pranešimą gavo, nėra tinkamas faktas, kad proceso dalyviui pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, pagrindimas. Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas sureikšmino pranešimo išsiuntimo faktą ir nesiaiškino, ar asmuo jį gavo, ar jam kitais būdais yra pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką. Kartu kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad BPK nustato galimybę asmeniui, kuriam byla nutraukta ir kurio padėties neprašoma bloginti, apie teismo posėdį pranešti ne šaukimu, o pranešimu, bet tai nereiškia, kad teismas neturi įsitikinti, jog jam apie teismo posėdį pranešta. Kasacinio teismo praktikoje teisės dalyvauti teismo posėdyje, kai to pageidauja nuteistasis, tačiau apie posėdžio vietą ir laiką jam nėra žinoma, neužtikrinimas pripažįstamas esminiu teisės į gynybą pažeidimu. Toks teismo procesas laikytinas formaliu, neatitinkančiu BPK 45 straipsnyje nustatytos pareigos užtikrinti proceso dalyviams galimybę pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad dėl asmens, kuriam byla nutraukta, procesinių teisių dalyvauti teismo posėdyje neužtikrinimo ir nerealizavimo buvo suvaržyta įstatymų garantuota jo teisė dalyvauti teismo posėdyje.

Dėl teisės į gynybą užtikrinimo

Apžvelgiamoje byloje, apeliacinės instancijos teismo posėdyje nagrinėjant asmens, kuriam byla nutraukta, bylą, pats nuteistas asmuo teismo posėdyje nedalyvavo, nes apie jį nežinojo, o teismo

posėdyje dalyvavęs Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos parinktas ir teismo paskirtas advokatas nedalyvavo bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme – jis buvo paskirtas ginti asmenį tik apeliacinės instancijos teisme ir su savo ginamuoju iki apeliacinės instancijos teismo posėdžio nebendravo. Atsižvelgus į šias aplinkybes, teisėjų kolegijai kilo abejonių dėl Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos parinkto advokato dalyvavimo procese efektyvumo ir teisės į gynybą užtikrinimo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad, pagal BPK 44 straipsnio 8 dalį, kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu įtariamasis ar kaltinamas asmuo gali gintis pats arba per pasirinktą gynėją, o neturėdamas pakankamai lėšų gynėjui atsilyginti turi nemokamai gauti teisinę pagalbą įstatymo, reglamentuojančio valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą, nustatyta tvarka. Pagal BPK 51 straipsnio 3 dalį, jeigu yra būtinas gynėjo dalyvavimo atvejis ir jeigu gynėjo nėra pasikvietęs pats įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu nėra pakvietę kiti asmenys, teismas, išaiškinęs valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo išieškojimo iš asmens galimybę, praneša valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuojančiai institucijai ar jos nurodytam koordinatoriui apie tai, kad įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam būtinas gynėjas, ir paskiria šios institucijos parinktą gynėją. Įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam apie paskirtą gynėją pranešama nedelsiant įteikiant ar išsiunčiant nutarties ar nutarimo paskirti gynėją nuorašą. Įstatymo reikalavimai dėl pranešimo asmeniui apie teismo jam paskirtą gynėją yra konkretūs ir aiškūs. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas išsiuntė Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos koordinatoriui prašymą parinkti gynėją. Šis prašymas buvo įvykdytas ir gynėjas buvo paskirtas. Pagal BPK 51 straipsnio 3 dalį, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai parinkus advokatą, o teismui jį paskyrus, asmeniui, kuriam byla nutraukta, turėjo būti išsiųstas nutarties nuorašas. Iš bylos medžiagos matyti, kad gynėjas buvo paskirtas tik apeliacinės instancijos teismo posėdžio metu, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, BPK 51 straipsnio 3 dalies reikalavimai nedelsiant pranešti asmeniui apie paskirtą gynėją nebuvo įvykdyti.

Kasacinis teismas nurodė, kad iš bylos medžiagos matyti, jog advokatas nebuvo susisiekęs su asmeniu, kuriam byla nutraukta, ir gynė jį apeliacinės instancijos teisme nebendravęs su savo ginamuoju, nežinodamas ginamojo pozicijos jam svarbiais klausimais ir galimos nuo apeliacinio skundo padavimo pasikeitusios ginamojo situacijos. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal BPK 17 straipsnio 1 dalį, gynėju laikomas asmuo, kuris įstatymų nustatyta tvarka teikia teisinę pagalbą įtariamajam, kaltinamajam, nuteistajam ar išteisintajam, gina jų teises ir teisėtus interesus. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 5 straipsnyje nustatyta, kad advokatų veikla yra grindžiama ir lojalumo klientui principu, o pagal šio įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 1 punktą, advokatas privalo sąžiningai atlikti savo pareigas. Advokatas privalo laikytis Lietuvos advokatų etikos kodekso reikalavimų ir elgtis dorai bei pilietiškai. Pagal Lietuvos advokatų etikos kodeksą, advokatas visada privalo veikti profesionaliai, pareigingai ir dalykiškai, savo profesines pareigas vykdyti nepriekaištingai, laiku, kvalifikuotai, stropiai ir protingai. Advokato lojalumas klientui yra profesionalaus advokato ir kliento bendradarbiavimo bei tinkamo advokato funkcijų vykdymo būtinoji sąlyga, taip pat lemianti advokato pareigą paslaugas klientui teikti taip, kad tai labiausiai atitiktų kliento interesus.

Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme gynyba nebuvo nei reali, nei efektyvi. Toks teismo procesas sukliudė asmeniui, kuriam byla nutraukta, realiai ir efektyviai pasinaudoti savo teise į gynybą ne tik ginantis pačiam, bet ir gaunant kvalifikuotą gynėjo pagalbą, laiku ir tinkamai suderinant gynybos poziciją su naujai į bylą įtrauktu advokatu. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos parinktas advokatas nebuvo aktyvus, nesusisiekė su savo ginamuoju ir gynė jį apeliacinės instancijos teisme su juo nebendravęs. Toks advokato elgesys rodo daugiau formalų jo dalyvavimą teismo posėdyje, o ne profesionalų ir kvalifikuotą savo profesinių pareigų vykdymą, todėl teismo neturėjo būti ignoruojamas. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad pats teismas, atlikdamas BPK 241 straipsnyje nustatytą pareigą vadovauti teismo posėdžiui, vykdydamas teisingumą, remdamasis BPK 45 straipsnyje nustatyta pareiga užtikrinti proceso dalyviams galimybę pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis, turi užtikrinti tokią galimybę procese norinčiam dalyvauti proceso dalyviui, turi sudaryti visas sąlygas asmeniui kokybiškai pasinaudoti teise į gynybą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminius BPK 44 straipsnio 8 dalies, 51 straipsnio 3 dalies, 322 straipsnio 2 dalies ir 324 straipsnio reikalavimų pažeidimus, kuriais buvo suvaržytos asmens, kuriam byla nutraukta, įstatymų garantuotos teisės į gynybą ir į teisingą teismą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280-654/2023

BPK 20 straipsnio 4 dalies nuostatų laikymasis

Dėl privataus asmens veiksmų pripažinimo provokacija

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas, be kita ko, teigė, kad nuteistasis vieno iš liudytojų šioje byloje buvo išprovokuotas padaryti nusikalstamą veiką, o šio liudytojo garso įrašas, padarytas be teisėsaugos pareigūnų žinios, neperspėjus kito pokalbio dalyvio apie daromą garso įrašą, negalėjo būti pripažintas įrodymu, nes neatitinka BPK 20 straipsnio 4 dalyje nustatyto teisėtumo reikalavimo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad provokacija – tai spaudimas, aktyvus skatinimas ar kurstymas padaryti nusikalstamą veiką apribojant asmens veiksmų pasirinkimo laisvę, jeigu dėl to asmuo padaro ar kėsinaisi padaryti nusikalstamą veiką, kurios prieš tai neketino padaryti (Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 4 dalis). Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) ir kasacinio teismo jurisprudencijoje nurodyta ir tai, kad provokacija – tai asmens lenkimas (kurstymas) padaryti nusikaltimą, turint tikslą vėliau su juo susidoroti teisėsaugos institucijų pagalba patraukiant baudžiamojon atsakomybėn dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo padaryta sukursčius; provokacija yra tada, kai operacijoje dalyvaujantys agentai – teisėsaugos institucijų pareigūnai arba pagal jų nurodymus veikiantys asmenys – neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet daro asmeniui tokio pobūdžio poveikį, kad paskatintų padaryti nusikalstamą veiką, kurios jis kitaip nebūtų padaręs, taip siekdami sudaryti sąlygas konstatuoti veikos padarymo faktą, t. y. pateikti įrodymus ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad baudžiamasis procesas turi prasidėti, kai turima informacijos apie asmens galimai daromą nusikalstamą veiką, tačiau proceso veiksmai negali būti atliekami siekiant paskatinti asmenį atlikti BK draudžiamus veiksmus. Taip pradėtas procesas negali baigtis išprovokuoto asmens nubaudimu. BPK 2 straipsnyje nustatyta, kad prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų nustatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika. Ši BPK nuostata aiškiai apibrėžia valstybės subjektų pareigas: proceso veiksmai privalo būti atliekami paaiškėjus nusikalstamos veikos požymiams, tačiau baudžiamojo persekiojimo veiksmai negalimi, norint tokius požymius dirbtinai „sukonstruoti“. Informacija, gauta kaip provokacijos rezultatas, neatitinka BPK 20 straipsnyje nustatytų kriterijų ir negali būti pripažįstama įrodymu. Konstatavus, kad veikos padarymą nulėmė provokacija, baudžiamosios atsakomybės taikymas yra negalimas, nes valstybė negali „sukurti“ nusikaltimų, o po to už juos bausti. Tiek pagal EŽTT, tiek pagal kasacinės instancijos teismo suformuotą teismų praktiką privačių asmenų veiksmai taip pat gali būti pripažinti provokacija, jei tie asmenys veikia kontroliuojami bei prižiūrimi pareigūnų ir skatina nusikalsti asmenį, apie kurio nusikalstamą veiką jokių konkrečių duomenų neturima, išvada apie provokaciją gali būti daroma net ir tuo atveju, kai valstybės pareigūnų skatinimas atlikti tam tikrus veiksmus nėra ypač intensyvus, primygtinis, taip pat ir tada, kai valstybės pareigūnai ar jų kontroliuojami asmenys su jau įtariamu asmeniu, kurį siekiama patraukti baudžiamojon atsakomybėn, kontaktuoja ne tiesiogiai, o per tuo metu niekuo neįtariamus tarpininkus.

Iš apžvelgiamos bylos medžiagos matyti, kad iniciatyvą reikalaujant kyšio ir tariantis dėl jo rodė būtent nuteistasis, o liudytojas jokių aktyvių veiksmų, skatinančių priimti kyšį, neatliko. Byloje nėra duomenų, jog iki pokalbio su nuteistuoju liudytojas būtų bendravęs su teisėsaugos institucijų pareigūnais, taręsis dėl specialių užduočių prieš nuteistąjį atlikimo, o nusikalstamos veikos metu veikęs kontroliuojamas bei prižiūrimas pareigūnų. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad aplinkybės, jog liudytojas pokalbio su nuteistuoju metu derėjosi dėl pinigų sumos, nenurodė, jog

neduos kyšio, taip pat savo iniciatyva atėjo pas nuteistąjį galimai nekviestas, savaime nėra laikomos sukurstymu padaryti nusikalstamą veiką.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad liudytojo atlikti veiksmai neatitiko provokacijos požymių ir nesuvaržė nuteistojo laisvės pasirinkti teisėto elgesio variantą. Šiuo atveju liudytojas neprovokavo nuteistojo paimti kyšio, o rinko įrodymus. Dėl to, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo konstatuoti, kad kasaciniame skunde nurodytas įrodymas (liudytojo padarytas garso įrašas) buvo gautas provokuojant nuteistąjį atlikti neteisėtus veiksmus bei pažeidžiant BPK nustatytą tvarką ir neatitinka BPK 20 straipsnio 4 dalyje keliamo įrodymų teisėtumo reikalavimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-495/2023

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl subjektų, turinčių teisę reikalauti servitutą teismo sprendimu

Ieškovė prašė teismo sprendimu atsakovų žemės sklype nustatyti kelio servitutą (teisę važiuoti transporto priemonėmis).

Apžvelgiamoje byloje teismai nustatė, kad uždarajai akcinei bendrovei (ieškovei) nuosavybės teise priklauso prekybos patalpos, esančios valstybinės žemės sklype Vilniuje. Ieškovė valstybinės žemės nuomos sutartimi išsinuomuoja 225 kv. m ploto sklypo dalį, esančią 1700 kv. m ploto valstybinės žemės sklype. Atsakovams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso atitinkamos dalys besiribojančio žemės sklypo. Atsakovai įsteigė daugiabučio namo savininkų bendriją, šios sprendimu buvo įrengtas įvažiavimo į bendrijos automobilių aikštelę užtvartas. Ieškovė nurodė, kad atsakovams įrengus užtvartą buvo apribotas jų aptarnaujančių transporto priemonių patekimas į patalpas. Neturėdama privažiavimo prie turimų patalpų, ji negali jų naudoti pagal paskirtį.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą panaikino ir ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad servituto nustatymo teismo sprendimu tikslas – užtikrinti viešpataujančiojo daikto naudojimą pagal paskirtį tais atvejais, kai, nenustačius servituto, viešpataujančiojo daikto naudojimas pagal paskirtį nėra galimas. Šis tikslas pasiekiamas viešpataujančiojo daikto savininkui ar valdytojui suteikiant teisę naudotis svetimu – tarnaujančiuoju daiktu. Todėl, visais atvejais sprendžiant dėl servituto nustatymo, turi būti identifiкуotas tiek tarnaujantysis, tiek viešpataujantysis daiktai. Viešpataujantysis daiktas šiuose santykiuose reikšmingas ne tik dėl to, kad paprastai, atsižvelgiant į jo naudojimą pagal paskirtį, nustatomas servituto turinys, jis reikšmingas ir nustatant subjektus, kurie turi teisę, be kita ko, kreiptis dėl servituto nustatymo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad CK 4.126 straipsnio 2 dalies nuostata, kad kreiptis į teismą dėl servituto nustatymo teismo sprendimu gali daikto valdytojas, aiškintina kaip suteikianti teisę kreiptis dėl servituto nustatymo tik daikto valdytojams, turintiems savarankišką daikto valdymo teisę ar išvestinę iš daiktinių santykių kilusią teisę, taip pat turto patikėtiniui, kuris yra, be kita ko, ir patikėto turto valdytojas, jeigu patikėjimo teisė, kuri turi daiktinei teisei būdingų požymių, nustatyta visuomeninei naudai, t. y. kai patikėjimo teisės objektas yra valstybei arba savivaldybėms nuosavybės teise priklausantis nekilnojamas daiktas. Teisės kreiptis dėl servituto nustatymo neturi daikto valdytojas, įgijęs daikto valdymą prievolinių teisinių santykių pagrindu.

Apžvelgiamoje byloje ieškovė nėra valstybinio žemės sklypo savininkė, o dalį šio sklypo nuomojasi pagal valstybinės žemės nuomos sutartį. Tai reiškia, kad ieškovės valdymo teisė yra išvestinė, kilusi iš prievolinių teisinių santykių (valstybinės žemės nuomos). Dėl to apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nagrinėjamu atveju valstybinės žemės sklypas nėra laikytinas viešpataujančiuoju daiktu, yra pagrįsta.

Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad viešpatuojančiuoju daiktu gali būti pripažintos patalpos daugiaaukščiame pastate, kuriame kitos patalpos nuosavybės teise priklauso ir kitiems savininkams, o tarnaujančiuoju daiktu gali būti gretimas žemės sklypas. Vis dėlto galimybė normaliomis sąnaudomis naudoti viešpatuojantįjį daiktą – prekybos paskirties patalpas – savaime nereiškia, kad visada turi būti galimybė prie tokios paskirties patalpų privažiuoti vienos ar kitos rūšies motorinėmis transporto priemonėmis. Dėl tokio būtinumo sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į viešpatuojančiojo daikto paskirtį ir patalpose vykdomos veiklos ypatumus. Nagrinėtoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė aplinkybę, jog ieškovė prie jai priklausančių patalpų gali patekti ir patenka iš abiejų valstybinės žemės sklypo, suformuoto prie pastato, pusių, o į suformuoto žemės sklypo ribas netgi patenka dalis automobilių stovėjimo aikštelės, į kurią galima įvažiuoti motorinėmis transporto priemonėmis, todėl nėra kliūčių ieškovei priklausančiomis patalpomis naudotis pagal paskirtį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-338-381/2023

Prievolių teisė

Dėl draudiko reikalavimo atlyginti žalą

Ieškovas (draudikas) prašė teismo priteisti iš atsakovės žalos atlyginimą, ieškinyje nurodydamas, kad su draudėja (trečiasis asmuo) sudarė turto (įrenginių) draudimo sutartį. Šį turtą (filmavimo įrangą) draudėja išnuomojo įmonei (atsakovei). Atsakovės pasamdytas operatorius, filmuodamas renginį, nepataisomai sugadino draudėjai priklausančią įrangą. Ieškovas (draudikas) dėl įvykio išmokėjo draudėjai draudimo išmoką. Vadovaudamasi ieškovo ir draudėjos pasirašytu susitarimu, draudėja perleido ieškovui reikalavimo teises į asmenį, atsakingą už žalos padarymą, dėl visos padarytos žalos sumos, neapsiribojant išmokėta draudimo išmokos suma.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės instancijos teismas jį tenkino.

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad ieškovas draudėjai išmokėjo išmoką, nors įvykis buvo nedraudžiamasis ir išmoka draudėjai pagal draudimo sutarties ir draudimo taisyklių nuostatas nepriklausė. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į nuosekliai formuojamą praktiką, pažymėjo, kad aplinkybė, jog įvykis, dėl kurio kilo žala, yra nedraudžiamasis, savaime nesuponuoja pagrindo netenkinti draudiko subrogacijos būdu įgyto reikalavimo žalą padariusiam asmeniui. Vien tik draudimo teisės normose ar draudimo sutartyje nustatyti pagrindai nemokėti draudimo išmokos neatleidžia už žalą atsakingo asmens nuo prievolės atlyginti draudikui išlaidas, kurias šis patyrė dėl to, kad, išmokėdamas draudimo išmoką, atlygino žalą nukentėjusiajam. Sprendžiant dėl draudiko subrogacijos teisės įgyvendinimo svarbus ne draudimo sutarties sąlygų tikslus laikymasis, bet aplinkybės, kurios lemia žalą padariusio asmens civilinę atsakomybę, jos apimtį.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad reikalavimo teisė kitam asmeniui gali būti perleista reikalavimo perleidimo sutartimi arba pereiti pagal įstatymą. Apžvelgiamoje byloje draudėjos reikalavimo teisė įstatymo pagrindu ieškovui pereiti negalėjo. Ieškovas ir draudėja, sudarydami susitarimą, sulygo ne tik dėl ieškovo įsipareigojimo išmokėti draudėjai draudimo išmoką, – šalys taip pat susitarė dėl reikalavimo teisės į asmenį, atsakingą už žalos padarymą, perleidimo dėl visos padarytos žalos sumos, ir kitų sąlygų, kurių turinys leido konstatuoti, kad, sudarydamos tokį susitarimą, šalys išėjo už įstatyme įtvirtintos subrogacijos teisinių santykių ribų. Taigi ieškovas reikalavimo teisę šiuo atveju įgijo susitarimo pagrindu.

Kasacinio teismo, be kita ko, išaiškinta, kad sprendžiant dėl atsakovės atsakomybės ieškovui, kai yra nustatyta išsinuomoto daikto naudojimosi teisės (galimybės) suteikimo trečiajam asmeniui, kuriam valdant daiktą šis buvo prarastas, aplinkybė, tokio pobūdžio aplinkybė suponuoja pagrindą taikyti CK 6.502 straipsnio 1 dalį, ją aiškinant kaip nustatančią, kad nuomininkas atsako už daikto praradimą, jeigu neįrodo, kad taip atsitiko ne dėl kito asmens, kuriam jis nuomotojo leidimu suteikė naudojimosi teisę ar galimybę naudotis išsinuomotu daiktu, kaltės. Taigi tokiu atveju nuomininko

atsakomybė atsiranda be kaltės, ir jis, nors tiesiogiai žalos ir nepadarė, yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus, nustačius likusias civilinės atsakomybės sąlygas.

Sprendžiant dėl atsakovės atsakomybės ieškovi apimties, turi būti atsižvelgta į tai, kiek dėl žalos atsiradimo ar jos padidėjimo kalta pirminė kreditorė (nuomotoja, draudėja). Byloje teismo nustatyta, kad nuomotoja (draudėja) nesilaikė bendradarbiavimo pareigos – neatskleidė atsakovei reikšmingos informacijos, jog draudimo apsauga išsinuomotai įrangai netaikoma. Taigi pati nuomotoja, savo neveikimu pašalinusi galimybę atsakovei priimti sprendimą papildomai drausti išsinuomotą įrangą, prisidėjo prie nuostolių, už kuriuos turėtų atsakyti atsakovė, atsiradimo (padidėjimo), todėl tai yra pagrindas, priešingai nei vertino apeliacinės instancijos teismas, sumažinti ieškoviui iš atsakovės priteistinos žalos atlyginimą.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą pakeitė – pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino, ieškinį patenkino iš dalies, priteisė ieškoviui iš atsakovės pusę ieškovo reikalauto žalos atlyginimo sumos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-318-313/2023

Statybų teisė

Dėl sprendimo nugriauti gyvenamąjį namą, esantį draustinio pakraštyje

Ieškovė Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti statybos leidimą, kitus su statyba susijusius dokumentus ir įpareigoti atsakovus savo ir kitų kaltų asmenų lėšomis nugriauti statinį (gyvenamąjį namą), sutvarkyti statybvietę ir atkurti žemės sklypo reljefo pirminę padėtį.

Anksčiau byloje priimtais teismų procesiniais sprendimais statybos leidimas buvo panaikintas, konstatavus, kad jis išduotas pažeidžiant draustinio teritorijai nustatytus statybos ribojimus. Taip pat nustatyta, kad statybos neteisėtumą lėmė išimtinai valstybės ir savivaldos institucijų neteisėti veiksmai, dėl kurių buvo pažeistos imperatyviosios Saugomų teritorijų įstatymo normos.

Apeliacinės instancijos teismas, pakartotinai išnagrinėjęs bylos dalį dėl atsakovų pastatyto gyvenamojo namo nugriovimo, pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo atsakovai įpareigoti kitų atsakovių lėšomis nugriauti statinį, paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad byla nagrinėję teismai nepagrįstai apsiribojo tik statybų saugomoje teritorijoje draudimo įvertinimu ir neatsižvelgė į kitas šiam klausimui išnagrinėti reikšmingas faktines bylos aplinkybes, tinkamai neindividualizavo susiklosčiusios byloje situacijos. Toks sprendimas neatitinka proporcingumo reikalavimo, neužtikrina visuomenės ir privačių asmenų (atsakovų) interesų pusiausvyros.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad byla nagrinėjama nuo 2015 m. Byloje dalyvaujančios valstybės institucijos ir valstybei kaip trečiajam asmeniui atstovaujanti institucija neturėjo bendros nuoseklios pozicijos dėl susiklosčiusios situacijos sprendimo ir taikytinų neteisėtos statybos padarinių. Atsakovai visą bylos procesą buvo teisinio neapibrėžtumo situacijoje, kadangi jų pastatyto namo likimas priklausė ne nuo jų pastangų įvykdyti galiojančių teisės normų reikalavimus, bet nuo nenuoseklios valstybės institucijų pozicijos, vis sukeliant lūkestį dėl jų gyvenamojo namo išsaugojimo, bet tokio sprendimo neįgyvendinant. Šiuo atveju itin svarbi aplinkybė yra atsakovų sąžiningumas ir visiškai kaltės dėl susidariusios situacijos nebuvimas, todėl atsakovams negali būti perkelta neigiamų teisinių padarinių už nustatytą apribojimą, draudimų nepaisymą našta.

Kasacinis teismas taip pat atsižvelgė į atsakingų institucijų įvertintus neteisėtos statybos padarinius aplinkai ir visuomenės interesams. Atsakovų žemės sklype reljefo formoms padarytas nepataisomas mechaninis poveikis, ir racionalių galimybių atkurti buvusį ledynų suformuotą sklypo reljefą draustinyje nėra. Taigi tolesnis apsaugos režimo taikymas žemės sklypui neatitinka draustinio steigimo tikslų. Byloje nenustatyta, jog viešasis interesas nukentėtų, netenkinus reikalavimo įpareigoti statinį nugriauti, taip pat nėra pagrindo išvadai, kad būtent statinio nugriovimas užtikrintų geresnę šios teritorijos vertingųjų savybių apsaugą. Visą bylos nagrinėjimo laiką valstybės institucijų

buvo sprendžiamas (bet neišspręstas) klausimas dėl draustinio ribų pakeitimo. Atsakingos institucijos konstatavo, kad, sumažinus draustinio teritoriją, draustinio reikšmė ir vertė iš esmės nesumažės, nebūs esminio neigiamo poveikio saugomoms vertybėms.

Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo konkrečiu atveju, atsižvelgiant į individualias byloje susiklosčiusios faktinės situacijos aplinkybes, ypač įvertinus aplinkybę, jog nėra atsakovų kaltės dėl statybos neteisėtumo, poveikis draustinio saugomoms vertybėms tiek fizine, tiek materialine, tiek viešojo intereso pažeidimo prasme yra mažareikšmis ir negali lemti kraštutinės priemonės – statinio griovimo, dėl kurio atsakovai prarastų nuosavybę ir vienintelį šeimos gyvenamąjį būstą. Pažymėta, kad šiuo atveju būtent valstybės ir savivaldos institucijos privalo nedelsdamos imtis iniciatyvos ir veiksmų, būtinų tam, kad atsakovų žemės sklypui būtų panaikintas šiuo metu taikomas statybos draudimas (pakoreguotos Medžiakalnio valstybinio geomorfologinio draustinio ribos) ir būtų išduotas naujas statybos leidimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino teismų sprendimus, kuriais atsakovai įpareigoti nugriauti statinį, ir šį ieškinių reikalavimą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-165-943/2023

Vartotojų teisių apsauga ir gynimas

Dėl teisinių pasekmių taikymo pripažinus sutarties sąlygą nesąžininga

Ieškovai pareikštu ieškiniu kėlė reikalavimus, be kita ko, dėl kreditavimo užsienio valiuta sutarčių sąlygų pripažinimo nesąžiningomis bei šių sutarčių pakeitimo nuo jų sudarymo dienos – prašė valiutą iš Šveicarijos frankų (CHF) pakeisti į eurus (Eur) paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į LIBOR Eur; visas įmokas (kiekvieną įmoką), kurias atliko ieškovai Šveicarijos frankų valiuta paskolai gražinti (skolai ir palūkanoms mokėti), perskaičiuoti į eurus kiekvienos tokios įmokos mokėjimo dienos kursu.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. rugpjūčio 25 d. daline nutartimi Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį, kuria ginčo kreditavimo sutarčių sąlygos pripažintos nesąžiningomis, paliko nepakeistą. Tęsdamas kasacinį procesą dėl kitos apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria ieškovų reikalavimas modifikuoti kreditavimo sutartis buvo patenkintas, kasacinis teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – Teisingumo Teismas) su prašymu priimti prejudicinį sprendimą ir atsakyti, ar 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB) 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį galima aiškinti taip, kad tais atvejais, kai vartotojas išreiškia valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, teismas, pripažinęs, kad sutartis negali toliau galioti po nesąžininga pripažintos sąlygos panaikinimo, gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs visos sutarties panaikinimo galimybes. Be to, ar atsakymas į pirmąjį klausimą priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas turi galimybę nesąžiningą sutarties sąlygą pakeisti dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo 2023 m. spalio 12 d. sprendime byloje R. A. ir kt. prieš „Luminor Bank AS“, veikiančią per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, C-645/22, (prejudiciniame sprendime) pateiktus bylai aktualius išaiškinimus, nurodė, kad tais atvejais, kai sutartis, dėl kurių kilo ginčas, negali toliau galioti panaikinus atitinkamas nesąžiningas jų sąlygas, teismui tenka pareiga įvertinti šių sutarčių panaikinimo pasekmes. Tik tuo atveju, jei dėl visos sutarties panaikinimo vartotojui kiltų ypač žalingų pasekmių, teismas turi išimtinę galimybę panaikintą nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityviaja nacionalinės teisės nuostata arba bendru atitinkamos sutarties šalių susitarimu taikoma nuostata. Tais atvejais, kai nėra jokios dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos ar sutarties šalių susitarimu taikytinos nuostatos, kurią būtų galima taikyti vietoj atitinkamų nesąžiningų sąlygų, teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad apsaugotų vartotoją nuo ypač žalingų pasekmių ir atkurtų realią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad vartotojo išreikšta valia išsaugoti ginčo sutartis jas pakeičiant nėra lemiamas veiksnys sprendžiant dėl ypač žalingų pasekmių vartotojui atsiradimo. Turi būti vertinama objektyvi kiekvieno vartotojo situacija, susijusi su restitucijos taikymo pasekmėmis konkrečiam vartotojui.

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas patenkino ieškovų reikalavimą pakeisti ginčo sutartis, prieš tai neįvertinęs sutarčių panaikinimo pasekmių individualiai kiekvienam iš ieškovų ir nenustatęs, ar restitucijos taikymas kiekvienam iš ieškovų sukeltų ypač žalingas pasekmes. Tokį vertinimą apeliacinės instancijos teismas privalėjo atlikti. Be to, apeliacinės instancijos teismas ginčo sutarčių sąlygas pakeitė nesiremdamas nei dispozityviąja nacionalinės teisės nuostata, nei šalių bendru sutarimu taikoma nuostata.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria ieškovų ieškinys tenkintas iš dalies, pakeičiant ieškovų su banku sudarytas sutartis, ir bankas įpareigotas perskaičiuoti visas buvusias ieškovų įmokas į eurus kiekvienos įmokos mokėjimo dienos kursu, ir šią bylos dalį grąžino nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-385-969/2023

Civilinio proceso teisė

Dėl apeliacinio proceso ribų ir draudimo priimti siurprizinį sprendimą

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės skolą. Ieškovė paaiškino, kad kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ ir trečiasis asmuo sudarė paskolos sutartį, kurios pagrindu trečiajam asmeniui buvo suteikta paskola. Tinkamas paskolos sutarties vykdymas buvo užtikrintas atsakovės laidavimu. Ieškovė nurodė, kad ji ir bankrutavusi kredito unija sudarė reikalavimo teisių pirkimo–pardavimo sutartį, kurios pagrindu ieškovė įgijo reikalavimo teises pagal paskolos sutartį ir visas nustatytas prievolių įvykdymą užtikrinančias priemones.

Atsakovė, gindamasi nuo pareikšto ieškinio, nurodė aplinkybes ir argumentus, dėl kurių ieškinys atmestinas, taip pat manė, kad ieškovė yra praleidusi 10 metų ieškinio senaties terminą ieškiniui pareikšti.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, apeliacinės instancijos teismas – atmetė. Šis teismas nurodė, kad faktinis atsakovės atsikirtimų pagrindas – termino pateikti ieškinį praleidimas, todėl yra būtina patikrinti, ar laidavimas nėra pasibaigęs. Teismas nusprendė, kad nagrinėjamu atveju šalys susitarė dėl terminuoto laidavimo, ir vertino, kad terminuotas laidavimas yra pasibaigęs CK 6.88 straipsnio pagrindu.

Kasacinis teismas išaiškino, kad pagal savo esmę bei paskirtį CK 6.88 straipsnio 1 dalyje nurodytas terminas yra naikinamasis materialiosios teisės terminas. CK 6.88 straipsnio taikymui reikalinga nustatyti dvi faktines aplinkybes, t. y. faktą, kad laiduota tik tam tikram laikui arba užtikrinta terminuota prievolė, ir faktą, kad kreditorius per tris mėnesius nuo dienos, kurią suėjo laidavimo terminas ar prievolės įvykdymo terminas, nepareiškė laiduotojui ieškinio. Nustačius šias faktines aplinkybes, konstatuojama, kad laidavimas baigėsi.

Asmuo, nuo ieškinio reikalavimų besiginantis ieškinio senaties institutu, visų pirma įrodinėja faktinę aplinkybę – momentą, nuo kurio ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Tokiais atvejais reikšmingomis bylai laikytinos ir faktinės aplinkybės, susijusios su pagrindu ieškinio senaties terminą sustabdyti, nutraukti ir atnaujinti. Taigi terminuoto laidavimo pabaigą ir ieškinio senaties termino pabaigą bei padarinius reglamentuojančioms teisės normoms taikyti būtina nustatyti skirtingas faktines aplinkybes. Nors teismas turi pareigą kvalifikuoti ginčo teisinius santykius, tačiau tą turi daryti tik neperžengdamas ieškinio ir atsikirtimų į ieškinį (o apeliacinėje instancijoje – ir apeliacinio skundo) ribų ir negali nustatyti faktinių aplinkybių, kurių šalys neįrodinėja, taip pat analizuoti argumentų, kuriais šalys nesiremia, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis.

Kasacinis teismas pripažino, kad apeliacinės instancijos teismas, taikydamas CK 6.88 straipsnį, išėjo už atsikirtimų į ieškinį (ir apeliacinio skundo) faktinio pagrindo ribų ir ėmėsi analizuoti aplinkybes, kurios nebuvo įrodinėjimo dalyku pirmosios instancijos teisme ir kuriomis atsakovė nesirėmė apeliaciniame skunde. Šis proceso teisės normos pažeidimas yra toks, dėl kurio galėjo būti neteislingai išspręsta byla, kadangi, be teisėto pagrindo peržengus apeliacinio skundo ribas ir remiantis vieninteliu už bylos nagrinėjimo ribų išeinančiu argumentu, buvo panaikintas pirmosios instancijos teismo sprendimas, o į apeliacinio skundo argumentus nebuvo atsakyta. Dėl nurodytų aplinkybių kasacinis teismas grąžino bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-316-381/2023

Vykdyimo procesas

Dėl baudos padidinimo už teismo sprendimo nevykdymą

Antstolė kreipėsi į teismą, prašydama padidinti statytojai, nevykdančiai teismo sprendimo nugriauti neteisėtai pastatytą priestatą, teismo nutartimi jai paskirtą periodinę kas dieną mokamą 3 Eur dydžio baudą.

Pirmosios instancijos teismas padidino periodinę baudą iki 10 Eur už kiekvieną teismo sprendimo nevykdymo dieną CPK 771 straipsnio 7 dalies pagrindu. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nutartį, paskirdamas papildomą 7 Eur dydžio periodinę baudą, kuri statytojos bus mokama kartu su jau paskirtąja.

Kasacinis teismas išėjo už statytojos, nesutinkančios mokėti papildomos periodinės 7 Eur dydžio baudos, pateikto kasacinio skundo ribų ir konstatavo, kad tokiu atveju, kai teismų sprendimuose nenurodyti sprendimo neįvykdymo padariniai, t. y. nenurodyta Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos (Inspekcija) teisė atlikti veiksmus už statytoją, kai ši jų neįvykdo, antstolės surašytas sprendimo neįvykdymo aktas turėtų būti perduodamas sprendimą nugriauti priestatą priėmusiam teismui, kuris išspręstų sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo klausimą pagal CPK 284 straipsnyje nustatytas taisykles. Tokiu atveju teismas turėtų įvertinti, ar nutartimi galima pakeisti sprendimo vykdymo tvarką ir nustatyti Inspekcijai teisę už statytoją atlikti veiksmus, kurių ši neatliks, ar įvykdyti teismo įpareigojimą nugriauti savavališkai pastatytą priestatą gali tik pati statytoja. Tik tada, jei būtų nustatyta, kad statytojos prievolė atlikti priestato griovimo darbus yra asmeninio pobūdžio ir Inspekcija jų atlikti negali, turėtų būti sprendžiamas statytojai teismo nutartimi paskirtos periodinės 3 Eur dydžio baudos efektyvumo ir atitinkamai jos didinimo klausimas pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį. Apžvelgiamoje byloje statytojai nevykdant teismo įpareigojimo nugriauti priestatą antstolė nepagrįstai kreipėsi į teismą dėl statytojai paskirtos baudos padidinimo, o ne dėl teismo sprendimo tvarkos pakeitimo.

Dėl nurodytų aplinkybių kasacinis teismas panaikino teismų sprendimus ir priėmė naują sprendimą – netenkino antstolės prašymo padidinti statytojai skirtą periodinę baudą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-280-916/2023

Dėl išieškojimo iš skolininko, kai vykdyimo proceso metu skolininko turtą paveldi valstybė

Pareiškėja Lietuvos Respublika, atstovaujama VĮ Turto banko, kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti antstolės patvarkymą dėl lėšų paskirstymo vykdomosiose bylose. Pareiškėja pažymėjo, kad išviešinto palikimo perėjimo valstybei liudijimo pastabose nurodyta, jog skolininko (palikėjo) kreditoriai taip pat yra Valstybinė mokesčių inspekcija ir kiti asmenys, todėl antstolė privalėjo gautas už parduotą turtą lėšas skirstyti ne tik priverstinio vykdymo procese prieš skolininką dalyvaujantiems išieškotojams, bet ir kreditoriams, kurie nebuvo pradėję priverstinio vykdymo proceso prieš skolininką.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjos skundą atmetė, nusprendęs, kad antstolė teisėtai paskirstė išieškotas sumas, perdavusi įkeistą skolininko (palikėjo) turtą išieškotojams CPK nustatyta

tvarka. Apeliacinės instancijos teismas su tokiu sprendimu nesutiko ir nusprendė, kad antstolė, atsiskaičiusi su skolininko (palikėjo) hipotekos kreditoriumi ir padengusi savo vykdymo išlaidas, turėjo sustabdyti vykdomąsias bylas ir likusias lėšas turėjo pervesti pareiškėjai, kad ši atsiskaitytų su skolininko (palikėjo) kreditoriais.

Kasacinis teismas nurodė, kad vykdymo procesą reglamentuojančios nuostatos, įtvirtinančios antstolio veiksmus vykdant išieškojimą iš skolininko turto, kurį vykdymo proceso metu paveldi valstybė, turi būti aiškinamos sistemiškai su iš skolininko realizuoto turto gautų lėšų paskirstymą reglamentuojančiomis specialiomis teisės aktų normomis. Atitinkamai antstolė, atsiskaičiusi su hipotekos kreditoriumi ir padengusi vykdymo išlaidas, patirtas iki vykdomosios bylos sustabdymo, turėjo sustabdyti vykdomąsias bylas ir likusias po atsiskaitymo su hipotekos kreditoriumi ir vykdymo išlaidų padengimo lėšas pervesti pareiškėjai, kad ši atskaitytų su kreditoriais Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklėse ir CPK nustatyta tvarka. Taip būtų vienodomis sąlygomis tenkinami visų skolininko (palikėjo) kreditorių reikalavimai (išskyrus hipotekos kreditorių), nepriklausomai nuo to, ar jie buvo pradėję skolininko (pareiškėjo) atžvilgiu priverstinį vykdymo procesą. CPK ir minėtose taisyklėse nustatyta speciali skolininko kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka taikoma tik tuo atveju, kai jo turtą vykdymo proceso metu paveldi specialus subjektas – valstybė.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-611/2023

Dėl išieškojimo iš nuteistojo sąskaitos

Pareiškėjas prašė teismo grąžinti antstolės areštuotas ir nurašytas lėšas iš laisvės atėmimo įstaigoje esančios jo sąskaitos. Pareiškėjas nurodė, kad antstolė iš asmeninės jo banko sąskaitos nurašė sumas, kurios pareiškėjui buvo suteiktos kaip vartojimo paskola.

Bylą nagrinėję teismai pareiškėjo skundo netenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismų praktika sprendžiant išieškojimo iš laisvės atėmimo vietoje atidarytoje sąskaitoje esančių lėšų klausimą ir siekiant palikti tokiam asmeniui lėšų jo būtiniesiems poreikiams patenkinti buvo formuojama išaiškinant, kad CPK 668 straipsnio 1 dalyje nustatyta apsauga yra vienkartinė ir taikoma lėšoms, kurias skolininkas turi tik pradėjus vykdymo procesą. Po teismų praktikoje pateikto išaiškinimo įstatymų leidėjas, turėdamas tikslą užtikrinti nuteistųjų teisę į minimalų lėšų, reikalingų jų būtiniesiems poreikiams patenkinti, užtikrinimą, atsižvelgiant į gerokai mažesnius tokių asmenų būtinuosius poreikius dėl jų aprūpinimo įkalinimo įstaigoje, papildė CPK 739 straipsnį 9 punkto nuostata, įtvirtinančia tai, kad iš pataisos įstaigos atidarytos nuteistojo sąskaitos gali būti išieškomos tik lėšos, viršijančios pusę Bausmių vykdymo kodekso 92 straipsnio 2 dalyje nustatytų dydžių. Todėl išieškojimas iš laisvės atėmimo įstaigoje į pareiškėjo asmeninę sąskaitą kaip paskola pervestų lėšų neturėjo būti vykdomas pagal CPK 668 straipsnio 1 dalies reikalavimus, nes šis ribojimas taikytinas tik tokiam turtui (įskaitant lėšas), kurį skolininkas turi pradėjus vykdymo procesą, bet ne turtui (įskaitant lėšas), gautam priverstinio vykdymo proceso metu. Apžvelgiamoje byloje išieškojimas turėjo būti vykdomas nepažeidžiant CPK 739 straipsnio 9 punkte nurodytų reikalavimų. Kadangi pareiškėjas turėjo galimybę pasinaudoti didesne suma nei įstatyme nustatytas ribojimas, tai antstolės atliktas lėšų nurašymas iš esmės atitiko CPK 739 straipsnio 9 punkte įtvirtintą tvarką.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-336-1120/2023

Viešieji pirkimai

Dėl viešojo pirkimo sutarčių keitimo

Ieškovė (rangovė) su ieškiniais kreipėsi į teismą, iš esmės prašydama pakeisti viešojo pirkimo sutarties kainą (ją padidinti). Ieškovė statybos darbus vykdė pagal viešojo pirkimo būdu sudarytą rangos sutartį su atsakovu. Rusijos Federacijai pradėjus karą Ukrainoje, ieškovės teigimu, neproporcingai išaugo statybos vykdymo sąnaudos.

Pirmosios instancijos teismas ieškinius atmetė. Apeliacinės instancijos teismas dėl vieno ieškinio paliko pirmosios instancijos teismo sprendimą nepakeisdamas, dėl kito ieškinio priėmė naują sprendimą, kuriuo ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šalys buvo aiškiai sutarusios dėl kainos peržiūrai taikytinos kainų indekso kategorijos, dėl to šis ieškovės reikalavimas (reikalavimas taikyti kitą kainų indekso kategoriją) negalėjo būti tenkinamas.

Pasisakydamas dėl reikalavimo padidinti likusių neatliktų darbų kainą, kasacinis teismas išaiškino, kad Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 89 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktuose yra nustatyti atskiri savarankiški tiek teisiniai, tiek faktiniai viešojo pirkimo sutarties keitimo pagrindai. Viešųjų pirkimų įstatymo 89 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas viešojo pirkimo sutarties keitimo pagrindas, kai keitimas atliekamas, vadovaujantis viešojo pirkimo dokumentuose ir viešojo pirkimo sutartyje iš anksto aiškiai, tiksliai ir dviprasmiškai suformuluotomis viešojo pirkimo sutarties peržiūros taisyklėmis (viešojo pirkimo sutarties vykdymas joje nustatytais sąlygomis). Tuo tarpu Viešųjų pirkimų įstatymo 89 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas kitas savarankiškas viešojo pirkimo sutarties keitimo pagrindas, kurio esminis požymis yra tas, kad pakeitimo poreikis atsiranda dėl sutarties vykdymo metu paaiškėjusių aplinkybių, kurių protinga ir apdairi perkančioji organizacija negalėjo iš anksto numatyti.

Kasacinis teismas dalį apeliacinės instancijos teismo sprendimo panaikino ir priėmė naują sprendimą, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo ieškovės ieškinys atmestas.

Apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria paliktas nepakeistas pirmosios instancijos teismo sprendimas dėl ieškinio atmetimo, kasacinis teismas panaikino ir šią bylos dalį grąžino šiam teismui nagrinėti iš naujo, kadangi būtina įvertinti, ar ieškovės ieškinyje pateiktos faktinės aplinkybės ir įrodymai sudaro pagrindą tenkinti reikalavimą padidinti rangos sutarties kainą Viešųjų pirkimų įstatymo 89 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-916/2023

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt